

Kielenhuoltojakso

Yleiskieli ja puhekieli (s. 106-107)

- yleiskieli on kieltä, jota käytetään virallisissa tilanteissa joko kirjoitettuna tai puhuttuna
- yleiskieli noudattaa sovittuja sääntöjä -> esim. Minun moponi (ei Mun mopo)
- puhekieli on arkisissa tilanteissa käytettyä puhuttua ja kirjoitettua kieltä, jota käytetään esim. arkikeskusteluissa, pikaviesteissä ja keskustelupalstoilla
- puhekieli on rentoa ja spontaania, esim. pikaviesteissä sanat lyhenevät lopusta, pilkut jäävät pois ja emojiit ovat tavallisia
- puhekieli muuttuu jatkuvasti

Alkukirjain (s. 108-109)

- isoa alkukirjainta käytetään erisnimissä, esim. jonkun henkilön, eläimen, paikan tai teoksen nimi
 - o Helmi, Musti, Kittilä, Seitsemän veljestä
- pientä alkukirjainta käytetään yleisnimissä
- yleisnimi on jonkin asian yleinen nimitys, joka ei yksilöi tiettyä ihmistä, eläintä, paikkaa tai teosta
 - o tyttö, labradorinnoutaja, kaupunki, romaani
- isoa alkukirjainta käytetään aina virkkeen alussa
 - o **H**eti koulun jälkeen menen kaverilleni. **M**e aiomme pelata yhdessä jalkapalloa.

Yhdyssanat (s.110-111)

- yhdistämällä kaksi sanaa voidaan muodostaa yhdyssana
 - o sade + varjo -> sateenvarjo
 - o kumi + saapas -> kumisaapas
- sanan kirjoitusasulla on väliä!
 - o maksalaatikko – maksa laatikko

- äidinkieli – äidin kieli
- isoäiti – iso äiti

- jos olet epävarma, kirjoitetaanko jokin sana yhteen vai erikseen, kokeile sanojen väliin adjektiivia (esim. iloinen, punainen, sininen, kallis)
- **jos adjektiivi sopii sanojen väliin, kyseessä ei ole yhdyssana**
 - naapurin kallis auto -> naapurin auto
- **jos adjektiivi ei sovi sanaparin väliin, kyseessä on yhdyssana**
 - henkilökallisauto -> henkilöauto

- yhdyssanan **ensimmäinen osa** on määriteosa, joka tarkoittaa perusosaa -> **ralli**auto, **kuorma**-auto
- yhdyssanan **jälkimmäinen osa** on perusosa, joka kertoo, mistä oikeastaan on kysymys
 - ralli**auto**
 - kuorma-**auto**

- yhdysviivalla yhdistetään yhdyssanan osia (**kts. tarkemmat esimerkit kirjasta s. 111**)

Lause ja virke (s. 114)

- virke on kokonaisuus, joka alkaa isolla alkukirjaimella ja päättyy pisteeseen, kysymysmerkkiin tai huutomerkkiin
- lause on kokonaisuus, joka rakentuu yhden persoonamuotoisen verbin varaan
- virke muodostuu yhdestä tai useammasta lauseesta

- **Batman pelastaa ihmisiä.**

(= yksi persoonamuotoinen verbi -> yksi lause, yksi virke)

Batman pelastaa ihmisiä, ja Robin avustaa.

(= kaksi persoonamuotoista verbiä -> kaksi lausetta, yksi virke)

Päälause ja sivulause (s. 116-117)

- jos virkkeessä on yksi lause, se on aina päälause
- päälause voi toimia yksinään, se ei välttämättä kaipaa tuekseen muita lauseita
 - o *Pyöräilen kovaa. Minulla on kiire kauppaan. Aion ostaa kaupasta herkkuja.*
- sivulauseet täydentävät ja tarkentavat päälauseen asiaa
 - o *Pyöräilen kovaa, koska minulla on kiire kauppaan.*
 - pun: päälause, sin: sivulause
- kun virkkeessä on useita lauseita, ne ovat keskenään joko rinnasteisia tai alisteisia
- **alisteinen lause** = selittää tai tarkentaa toisessa lauseessa kerrottua asiaa, se ei voi esiintyä yksin vaan vaatii tuekseen toisen lauseen, esim. sivulause on alisteinen päälauseelle
- **rinnasteiset lauseet** = ovat samanarvoisia, esim. päälauseet keskenään voivat olla rinnasteisia tai sivulauseet keskenään voivat myös olla rinnasteisia
- rinnasteiset lauseet liitetään toisiinsa rinnastuskonjunktioilla (ja, sekä, eli tai, vai, mutta, vaan, sillä, sekä-että, joko-tai, -kä)
 - o Istun rannalla ja syön jäätelöä (kaksi rinnasteista päälausetta)

Pilkku (s. 120)

- pilkut selkeyttävät tekstiä
- pilkut pilkkovat tekstin osiin, mikä helpottaa lukijaa
- joskus pilkku vaikuttaa merkitsevästi lauseen merkitykseen:
 - o Mennään syömään mummo! - Mennään syömään, mummo!
- pilkun käytön perussääntö on, että lauseiden väliin tulee pilkku
 - o pää- ja sivulauseen väliin tulee pilkku -> *Nukun huomenna pitkään, koska on viikonloppu.*

- kahden päälauseen väliin tulee pilkku -> *Tänään valvon myöhään, ja huomenna nukun pitkään.*
 - **POIKKEUS:** Kahden päälauseen väliin ei tule pilkkua, jos niillä on jokin yhteinen osa tai niiden välissä on rinnastuskonjunktio.
 - **Minä menen huomenna elokuviin ja luen kokeisiin.**
 - (yhteinen osa: minä)
 - **Ensi viikolla on äikän koe ja kolme koulupäivää.**
 - (yhteinen osa: ensi viikolla)
 - kahden sivulauseen väliin tulee pilkku -> Pidän blogia, jossa julkaisen sarjakuviani, vaikka lukijoita ei ole paljon.
 - **POIKKEUS:** Sivulauseiden väliin ei tule pilkkua, jos niiden välissä on rinnastuskonjunktio. -> Piirrän mieluiten sarjakuvia, joiden henkilöt ovat eläinhahmoja **ja** joissa tapahtuu jotakin hassua.
- pilkkua käytetään myös luetteloissa ja irrallisissa lisissä (kst. kirjasta tarkemmin s. 120)

Suora ja epäsuora esitys (s. 124)

- **suora esitys** = kirjoittaja lainaa sanatarkasti jonkun puhetta ja tekstiä, koostuu johtolauseesta ja lainauksesta
 - **Opettaja sanoi (johtolause): ”Ensi viikolla on äikän koe.” (suora lainaus)**
- suorassa esityksessä kysymysmerkki ja huutomerkki jätetään lainausmerkkien sisään
- **epäsuora esitys**= puhetta tai kirjoitusta ei lainata suoraan vaan se kerrotaan omin sanoin
 - **Opettaja kertoi, että ensi viikolla on äikän koe.**
 - epäsuorassa esityksessä ei siis ole johtolauseita eikä lainauksia

Katso tarkemmat esimerkit vielä kirjasta s. 124